

השוואה יחידת הוראה

בעריכת
חנה היאס

כל הזכויות שמורות

©

רצף לוגי - מבוא

כדי שחומר קריאה יהיה בנוי וזורם, צריכה להיות לכידות בין חלקי המשפט או הטקסט. המילים, המשפטים והפסקות צריכים להיות קשורים זה לזה בקשר ברור והגיוני. בלי לכידות וקישוריות אין זרימה בטקסט, וחלקיו מנותקים זה מזה.

הקשרים הלוגיים השכיחים :

הוספה, סדר (מנייה), סיבה, תוצאה, כרונולוגיה (זמן), השתלשלות / שלבים (קשור לזמן ו/או גם לסיבתיות), ניגוד, ויתור, תכלית, תנאי, הכללה ופירוט, הסתייגות, אישוש / אימות, צמצום, ברירה, הבהרה, הבחנה, השוואה / עימות, הסתמכות ורימוז (מאזכרים) ועוד.

תרגיל

לפניכם משפטים.

1. ציינו לאחר כל משפט את הקשר הלוגי בין חלקיו. (ייתכן יותר מקשר לוגי אחד במשפט).
2. **הקיפו** בעיגול את מילת הקישור או את הביטוי המעיד על הקשר הלוגי.
 - א. תרבות הצריכה מניעה את גלגלי הכלכלה העולמית. _____
 - ב. תפקידי ההורות של היונים בקן נעשים בתיאום: היונה או בן זוגה דוגרים על הביצים ברוטציה. _____
 - ג. לאחר שינון החומר למבחן מומלץ לפתור תרגילים מתוך שאלוני בחינה קודמים. _____
 - ד. בריאות הילדים חשובה לכולם, לכן משרד הבריאות מפרסם המלצה לצרוך פירות וירקות, בפרט ירקות עלים, ולהימנע ממזון מתועש, כגון חטיפים, מתוקים ומנות חמות. _____
 - ה. רוצים להגיע לרכב חדש, אך לא בכל מחיר! _____
 - ו. המסייעים התרימו את הציבור מתוך כוונות טובות, עם זאת ראש העמותה לא נמנע מלנכס לעצמו אחוז נכבד מן התרומות. _____
 - ז. ראש הממשלה הבטיח לתומכיו גדולות ונצורות, אולם בשעת מבחן הוא לא קיים את הבטחותיו. _____
 - ח. עובדי ההוראה נרתמו להוראה מרחוק, וכך התפתחו טכניקות יצירתיות ללמידה באופן שונה מהרגיל. _____
 - ט. החזאים בישרו על ירידת הגשם, ואכן ירדו גשמי ברכה ברוב אזורי הארץ. _____
 - י. קווינו שהילד יתגבר על הקושי החברתי בקלות, אבל הוא עדיין לא הצליח בכך. _____
 - יא. ראשית נגדיר את המושגים המקצועיים, שנית נסביר את התהליכים הנדונים ולבסוף נתאר את הדרך ליישום הלכה למעשה. _____
 - יב. בעוד אוקריינה מתבוססת בדמה בגלל התקיפה הרוסית, רוסיה מציגה את עצמה בעולם בתדמית של משחרר וגואל. _____
 - יג. מחסור עלול להוביל לתחושת קיפוח. _____

השוואה

השוואה היא העמדה של שני דברים (או יותר) זה מול זה כדי למצוא את הדומה ואת השונה ביניהם.

בהשוואה מחדדים הבדלים בין פרטים, מדרגים את חשיבותם ומזהים דפוסים אופייניים להם. הדבר מסייע בביסוס טענות, בקבלת החלטות שקולות או בהבחנה בין דברים אשר נוטים לבלבל ביניהם. כמו כן ההשוואה מסייעת לקבל פרופורציות ולזהות קשרים בין פרטי מידע. לעיתים מסיקים מן ההשוואה מסקנות בתבנית: א הוא יותר מ-ב... ב... ולכן כדאי / לא כדאי ... יש שההשוואה שטחית, לא מדויקת או מגמתית, והיא עלולה לגרום להטיות בשיקול הדעת. בסקרי דעת קהל, למשל, מרבית השווות בין מספרים, כגון מספר הבוחרים במפלגה X לעומת מספר הבוחרים במפלגה Y. זאת במטרה להטות דעת קהל לתמוך בזו ולהימנע מתמיכה באחרת. לכן כה חשוב לברר לעומק את אמינות ההשוואה.

מכנה משותף

לנושאים שמשווים ביניהם יש מכנה משותף. משווים בין מנהיגים, בין ספרי לימוד, בין מוצרי מזון, בין גורמי סיכון, בין תהליכי גדילה ועוד. אי אפשר להשוות בין מכונית לבין רקפת, למשל.

תרגיל

לפניכם זוגות מילים. הקיפו בעיגול את הזוגות שאפשר לערוך ביניהם השוואה. לאחר כל זוג שהקפתם ציינו את המכנה המשותף של המילים בו.

- שולחן – עט _____ ;
- שולחן – מכתבה _____ ;
- ירח – פנס _____ ;
- ירח – מגבת _____ ;
- הידמות – התלכדות ; _____ ;
- שם עצם – פועל _____ ;
- תחביר – לוגריתמים _____ ;
- נייר – גשם _____ ;
- ברזל – פלדה _____ ;
- ברזל – ענן _____ .

רכיבי ההשוואה

התבחינים (=קריטריונים): נקודות הדמיון או השוני – בהכללה

האובייקטים המשווים – הדברים שביניהם נערכת ההשוואה

מילות ההשוואה – להלן

תרגיל

- (1) הקיפו בעיגול את **מילות ההשוואה** במשפטים שלפניכם.
- (2) מתחו קו מתחת לכל אחד מן **האובייקטים המושווים** בכל משפט.
- (3) ציינו את ה **תבחין** להשוואה לאחר כל משפט. אם התבחין אינו מפורש – נסחו אותו בהכללה.

א. במלחמת יום הכיפורים הייתה ציפייה להצלחה בדומה לניצחון במלחמת 1967.

ב. ילדי פנימייה נמצאים בעמדת נחיתות יחסית לילדי קהילה בני גילם.

- ג. שיקולי תדמית ונראות מנוגדים לא פעם לשיקולים כלכליים.
- ד. הגשמה של שאיפה דורשת תנאים מתאימים. תאווה לעושר אינה יכולה להתממש בלי כסף, כשם שחשק לדבש טבעי אינו ניתן למילוי בלי קיום של דבורים.
- ה. במגזר החרדי צפיפות הדיור גדולה יותר ושכיחה יותר בהשוואה לקבוצות אחרות בחברה.

ו. רמת התחלואה אצל ילדים מרקע כלכלי חלש גבוהה בהשוואה לילדים מרקע מבוסס.

ז. בדור המייסדים של הארץ היה מספר גדול של ניצולי שואה. לעומת זאת דור המבוגרים בימינו מורכב ברובו מילידי הארץ.

- ח. אין מלון נוח כמו הבית.
- ט. הציון של רחל במתמטיקה זהה לציונה של יעל, אך באנגלית הישגיה של רחל גבוהים מאלה של יעל.
- י. חכמה בלי מעשים דומה לאילן בלי פירות.

תרגיל

לפניכם הפתיח למאמר על מנדל בייליס, ובו תמונתו וכן קריקטורה אנטישמית שפורסמה בעיתונות. (המאמר השלם – להלן).

צאר לי עליך

דגן, ש'. אי' כסלו תשע"ד. "עניינים בצפון"

לפני כמאה שנה נשם העולם היהודי לרווחה: מנדל בייליס זוכה, והאנטישמים בכל העולם נאלצו בחירוק שיניים להודות כי העלילה נגדו הייתה בדיה. מיליוני עניינים עקבו בדריכות אחר המשפט שהתנהל באולם דיונים צפוף בקייב.

נסחו מספר משפטים להשוואה בין התמונות.

ביטויים וצירופי לשון להשוואה ולעימות

- א. **היקש / דמיון**: כשם ש ... כמו, יחסית ל..., בהשוואה ל..., במקביל ל..., במידה ש ... כפי ש..., במקביל ל ..., בדומה ל ..., כמו..., כך גם ..., א זהה ל..., בהשוואה בין ... לבין ..., כשמשווים ל..., כשם ש... כך גם..., כפי ש... כך גם...
- ב. **ניגוד**: לעומת ה..., כנגד ה..., מנגד ל..., בניגוד ל..., א אינו דומה ל -ב..., אבל, אך, אולם, עם זאת, לעומת זאת, ואילו, בניגוד ל..., מצד אחד ... מצד אחר, מחד גיסא ... מאידך גיסא, שלא כ א ... ב ..., בעוד ש-א-... -ב....
- ג. **ייתור**: יותר מ... פחות מ... גבוה – נמוך... על אחת כמה וכמה, כל שכן, קל וחומר, אדרבה

תרגיל

נסחו משפטי השוואה על פי הנתונים שבטבלה:

המשפט	סוג הקשר	התבחין	האובייקטים
	יותר / פחות	נוחות	מגורים בעיר / מגורים בכפר
	יותר / פחות	בהירות	כתיבת יד / חומר מודפס
	דמיון	זמן	שבת / שנת שמיטה
	ניגוד	עלות נסיעה	רכב פרטי / תחבורה ציבורית
	קל וחומר	מתן כבוד	צעירים / מבוגרים
	יותר / פחות	ניבוי הצלחה / כישלון	תחושת מסוגלות גבוהה / נמוכה
	עימות	רמת הישגים	תלמיד מרוכז / עם בעיות קשב
	גבוה - נמוך	מספר הבוחרים	מפלגות ימין / מפלגות שמאל
	ניגוד	הזמן המוקדש לילדים	אשת קריירה / עקרת בית
1.	יותר / פחות	1. טעם	מיץ ללא פרי / משקה פירות (שייק)
2.		2. בריאות	
	גבוה / נמוך	בטיחות	רכב יד שנייה / רכב חדש

תרגיל

לפניכם טקסט. קראו אותו וענו על השאלות שאחריו.

עכבר העיר ועכבר השדה / אזופוס ולפונטין

היה היו שני עכברים, חברים ידידים. יחד גדלו, יחד שמקו, יחד טילו, יחד אכלו. לאחר זמן מה נשאר האחד בשדה, והברו הלך העיר. שם עלה לגדלה והפך לגנדרן.

ישב לו עכבר השדה שלו ובוטח בחורו השקט. יום אחד קבל הזמנה לארוחת צהרים אצל חברו בעיר. שמח מאוד על תשומת הלב של חברו. לבש את בגדיו הטובים ביותר. פשוטים היו, אבל יפים.

עכבר הבית קדם את חברו לבוש חגיגית, לפי האפנה האחרונה. בלבו גד לחברו הכפרי, שיגרש לא בנוח בסביבה ההדורה.

"הוא נפח את עיניו לרוחה, כשיראה את תענוגות החיים בעיר", חשב העכבר בגאון.

ואמנם הקסם עכבר השדה. "מה פים השטיחים, הוילונות והכסאות", נאנח בהערצה עמקה. "איך נכלתי להיות כל כך הרבה זמן בביתי בשדה?"

"הה, ללא ספק יתרונות רבים לחיים בעיר", אמר עכבר הבית לחברו. "למען האמת, חברי היקר, מתפלא אני כיצד יכול אתה לקבר עצמך בכפר עלוב, מלכלך, ואיך רואה סביב אלא שדות ויערות".

הם ישבו אל השלחן שהיה ערוך בכל טוב. "הצלחות עשירות כסף טהור, המפות עולות הון רב", הסביר המארח. "חכה עד שגיעו הדגים. טעמם – מעדני מלכים ממש".

עכבר השדה די היה לו במנה הראשונה – הגבינה – ובשקט ישב וכרסם אותה, מבלבל למראה החוד והתפארת.

אז הגשו הדגים, והנה רעש והמלה. הביתה נכנסה חבורת אנשים ועמם כלב. בפחד ברחו העכברים והסתתרו בחור. שם ישבו בשקט בשקט, עד שעזבו האנשים את הבית. הם נצאו מהחור ושוב ישבו אל השלחן.

עוד הדג בפייהם ואל הבית נכנסו המשפטים. שוב ברחו העכברים והסתתרו בחור. כשהתאוששו מן הפחד, לחץ עכבר השדה את יד חברו באדיבות, אך בתוקף.

"הן לא תעזב אותי כל כך מהר?" שאל עכבר הבית כשהוא מנגב את מצחו.

"הה, כן, מכרח אני לחזור לביתי הקט בכפר", השיב החבר. "דומני, שהחיים בעיר אינם בשבילי. מדוע, בעצם, לא תבקר אצלנו?"

בבחיילה זקף עכבר הבית את שפמו. "לעדין טעם שקמוזי מה תציע בכפר?" חקר ודרש. "לא לי לחיות על עשבים".

"נכון, המזון יהיה פשוט", אמר עכבר השדה, "אבל נהנה ממנו יותר מן ההנאה מארוחתך השמנה".

"ומדוע זה?" שאל בקרירות עכבר הבית.

"מפני שנאכל אותו בשקט וללא כל פחד". השיב עכבר השדה.

שאלות

א. שבצו בטבלה את נקודות הדמיון והשוני בין שני העכברים.

התבחין	עכבר העיר (הבית)	עכבר השדה
הסביבה		
		מזון מן הצומח
	גנדרן	
	אנין טעם	
העדפות		

ב. נסחו ארבעה – חמישה משפטי השוואה בין עכבר העיר לעכבר הכפר. הקיפו את מילות הקישור שבהן השתמשתם.

צרו קשר בין המשפטים והעתיקו אותם כקטע לכיד. הדגישו את מילות הקישור ואת המאזכרים שיצרו את הרצף.

לפסקה שכתבתם הוסיפו משפט פתיחה ומשפט סיום.

שימו לב:

כמו בכל פסקה גם בפסקת השוואה ישנם שלושה חלקים : פתיחה, גוף וסיום (נדרש לעיתים).

בפתיחה מנסחים משפט המכליל את הפריטים המשווים, ומציינים את מטרת ההשוואה. בגוף ההשוואה מתמקדים בתבחינים, ומציגים את הדומה ואת השונה. לעיתים בסיום ההשוואה מסכמים את המסקנות העיקריות העולות מן ההשוואה.

תרגיל

לפניכם קטע שכתב אדם בהשראת המשל על עכבר העיר ועכבר השדה.

קראו אותו וענו על השאלות שאחריו:

עכבר העיר ועכבר הכפר, גרסת הקורונה

באופן כללי אני מעדיף להיות "עכבר כפר" על פני "עכבר עיר", ומאז התפרצות המגפה – העדפה זו רק התחזקה.

בעת הזאת, כאשר נגזר על הציבור סגר מוחלט, במרכזים אורבניים צפופים הבעיה גדולה יותר מאשר בכפר. הניסיון לדמות שהייתי עכשיו סגור בדירה בגוש דן גורמת לי לתחושת קלאוסטרופוביה (פחד ממקומות סגורים). מחשבות על כמות השוטרים, הקנסות והמחסומים בעיר בתקופה הזאת מלביס בי גם פרנויה. אולי עוד אתחיל להאמין באחת מתיאוריות הקונספירציה הפופולריות בעת הנוכחית - על מנהיגים שרוצים להפוך את המדינה הדמוקרטית שלנו לדיקטטורה; על קנוניות בינלאומי ושל חברות התרופות, על חברות התקשורת הפורשות ממש עכשיו את תשתית ה-G5 השנויה במחלוקת, ועוד ועוד.

למזלי, אני לא גר בגוש דן. אני מתגורר בישוב כפרי בגליל. אני יכול לצאת מהבית, ואחרי קצת יותר ממאה מטר - להיכנס ליער ולעשות בו הליכות ארוכות. הטובות לגוף ולנפש גם יחד, ללא חשש מהידבקות. כשאני חוזר לביתי יש לי חצר גדולה יחסית, ובה אני יכול גם לגדל ירקות ופרחים.

בימי שגרה תושבי העיר נהנים מיתרונות שאין לתושבי הכפר. היום המצב התהפך: האחרונים הם הנהנים מפריבילגיות. אנחנו כבר לא מקופחים ביחס לעכברי העיר. תושבי גוש דן, ובפרט תל אביב, הם המקופחים.

היום צריך לערוך בעיר תוכניות בנייה חדשות שיותאמו לשהייה ממושכת בתוך דירות ובניינים. אני מציע גם לעודד את "העירוניים" לגדל קצת ירקות ותבלינים באדניות. הם יכולים להפעיל יוזמה, להתאגד בקהילות מקומיות ולתחזק גינות ירק ועצי פרי. בקיצור, להיות יותר בני-קיימא ופחות תלויים.

ואולי זה גם הזמן לחשוב על תקופה חדשה באנושות. כפי שלפני מאות שנים נהרו בני האדם מהכפר אל העיר, עכשיו הגיעה העת לחזור קצת "אחורה", לחיים כפריים יותר. אולי זו בשורת המודרנה של הזמן הזה.

שאלות

א. לפניכם חלקים של משפטי השוואה בין החיים בעיר לבין החיים בכפר, בדגש על תקופת הקורונה. השלימו אותם על פי הטקסט.

1) בימי שגרה תושבי העיר נהנים מיתרונות שאין לתושבי הכפר. לעומת זאת בתקופת

המגפה

(2) בעיר יש שוטרים, קנסות ומחסומים, ואלה משפיעים לרעה על הנפש, ואילו בכפר

(3) בכפר יש מרחב תנועה להליכה הטובה לגוף ולנפש בלי חשש הידבקות, ואילו

(4) בכפר יש רעיונות לתעסוקה בחצר הבית. לעומת זאת

(5) כשם שבימים עברו אנשים נהרו מן הכפר אל העיר, כך

ב. ערכו את המשפטים כטקסט לכיד. הוסיפו קישוריות והימנעו מכפילות מיותרת. (תוכלו לשנות את סדר המשפטים ואת הסדר בתוך המשפטים, בלי לפגוע בתוכנם.)
בסיום נסחו מסקנה. בניסוח תוכלו להשתמש בביטוי מן הרשימה שאחרי התרגיל.

מבחר ביטויים לניסוח מסקנה מהשוואה

- ההשוואה בין... לבין... מלמדת ש...
- הממצאים מובילים להבנה ש...
- המסקנה העולה מהנתונים היא...
- מאחר שהמעלות גוברות על החסרונות, יש עדיפות ל...
- לפי ההשוואה הכיוון הוא ש...
- מהנתונים עולה ש...
- ניכר כי קיים פער בין... לבין...
- ניתן להסיק / ללמוד ש...
- לאור האמור נראה כי...

מארגנים גרפיים בשירות ההשוואה

היצג גרפי של טקסט, כמו טבלה או תרשים תוכן, וכן היצג גרפי של נתונים, כמו דיאגרמה, ממירים מלל רב ברישום מצומצם ועשויים לשמש תחליף לטקסט מילולי. המתבונן בהיצג גרפי יכול לתפוס בעת ובעונה אחת אלמנטים רבים, לעשות סינתזה בין פרטים רבים ולהסיק מסקנות מן הנתונים. ייצוג חזותי של יחסים לוגיים (בין נתונים או בין יחידות רעיוניות שונות) גם עוזר לנמען להבין ולזכור טוב יותר.

1. טבלה

בטבלה מארגנים בהכללה ובקצרה את התבחינים (באורך) מול הנושאים המשווים (ברוחב). הארגון בטבלה מאפשר הצגה מרוכזת של הפריטים המשווים והסקת מסקנות. הדבר מאפשר מבט 'מלמעלה' על הדברים.

תרגיל

לפניכם טקסט ובו תיאור של נחל אכזב לעומת נחל איתן.

בארצנו רוב הנחלים הם נחלי אכזב. נחלים אלה יבשים במשך רוב השנה, ורק בעת ירידת הגשמים זורמים בהם מים למשך שעות ספורות. בארץ יש מעט מאוד נחלי איתן הזורמים במשך כל השנה. אלה ניזונים בעיקר ממי מעיינות גדולים.

א. שבצו בטבלה את הנתונים בטקסט.

לפניכם מספר הכללות. בחר מביניהן את אלה העשויות לשמש תבחינים בהשוואה שלכם. שבצו אותם בעמודה הימנית.

ההכללות:

מקור המים, הצמחייה בקרבת הנחלים, כמות המים, זמן / משך הזרימה, יעד הזרימה,

בעלי החיים בסביבה, ניקיון המים, כמות הנחלים, שימושי המים.

התבחינים	נחלי אכזב	נחלי איתן

ב. כתבו מה תרמה עריכת הנתונים בטבלה לעומת הגשתם כטקסט.

תרגיל

קראו את המידע בנוגע לחג הפסח במצרים ובימינו. הוסיפו בטבלה את הפרטים החסרים.

מה בין "פסח מצרים" ל"פסח דורות"?

קרוב "פסח מצרים" - נלקח בעשר ה' לחודש ניסן, שנאמר (שמות יב, יג): "בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה..." ממה שנאמר: "הזה", דרשו חכמים: פסח מצרים מקחו ב"עשור" ואין פסח דורות מקחו ב"עשור" אמנם גם קרוב "פסח דורות" טעון בדיקה ארבעה ימים קודם שחיטתו, כדי לקבוע שאין בו מום הפוסל אותו להקרבה, אך אין חובה להפרישו לקרבן כבר בעשרה בניסן, אלא "בודק אדם שניים-שלושה טלאים בעשור לניסן, ומפריש אחד מהם בשעת שחיטה".

יש להזות מן הדם של קרבן "פסח מצרים", שנאמר (שמות יב, כד): "ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות..." הזאה זו הייתה לצורך שעה בלבד, כמו שנאמר (שם יב, כג): "ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף". ומכאן שהזאה זו נצרכת רק ל"פסח מצרים" ולא ל"פסח דורות".

"פסח מצרים" - נאכל בח' יפזון, שנאמר (שם שם, יא): "ואכלתם אותו בח' יפזון". ממה שנאמר "אותו", דרשו חכמים שרק את "פסח מצרים" נצטוו לאכול בחיפזון ולא את "פסח דורות".

חג "פסח מצרים" - לא נהג אלא יום אחד בלבד, יום ט"ו בניסן, היום שבו יצאו ממצרים, שנאמר (שמות יג, ג-ד): "ולא יאכל חמץ. היום אתם יוצאים בחודש האביב..." ודרשו חכמים: לא יאכל חמץ ביום שאתם יוצאים בו; לעומתו, איסור חמץ ב"פסח דורות" נהג שבעה ימים, שנאמר (שמות יב, יח): "בארבעה עשר לחודש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחודש בערב. שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם".

שימו לב:

ניסוח התבחינים עשוי להביא לקיצור הניסוח של פרטי ההשוואה.

תבחינים	פסח מצרים	פסח דורות	דומה או שונה?
	נלקח ב-י בניסן	נלקח ב-י"ד בניסן	
	טעון משמרת	אינו טעון משמרת	
	טעון ביקורת ארבעה ימים	טעון ביקורת ארבעה ימים	
	הזאה על המזוזות והמשקוף	אין	
	יום אחד	שבעה ימים	

הפקת מידע מטבלה

מסמנים את התבחינים. מזהים את הסדר הלוגי של הרכיבים ואת הקשרים הלוגיים ביניהם. בונים משפטי השוואה. משתמשים במילות קישור מתאימות.

תרגיל

לפניכם טבלה, ובה נתוני התפלגות של סוגי חומר שונים. עיינו בנתונים וענו על השאלות.

החומר	זמן ההתפרקות בטבע
שיירי מזון (כל מה שאוכלים)	כחודש
נייר וקרטון (דפים, אריזות)	כמה חודשים
שאריות בדים מכותנה (בגדים ישנים)	5 – 6 חודשים
שאריות בדים מצמר (גרביים)	שנה
עץ (עפרון, מקל של מטאטא...)	כמה עשרות שנים
פח (פחיות שימורים)	100- שנה
אלומיניום (פחיות שתיה)	200-500 שנה
פלסטיק וניילון (בקבוקים, שקיות)	מאות שנים
חיתול חד פעמי	כ – 500 שנה
זכוכית (בקבוקים)	בערך מיליון שנה
קלקר (כוסות חד"פ, אריזת גלידה)	אינסוף

א. איזה מבין החומרים בעמודה הימנית מתפלג במשך הזמן הקצר ביותר? _____

ב. איזה מבין החומרים בעמודה הימנית מתכלה במשך הזמן הארוך ביותר? _____

ג. ציינו אילו מבין החומרים הם רב פעמיים, ולדעתכם רצוי לעשות בהם שימוש לדורות.

ד. ציינו אילו מבין החומרים ניתנים למחזור, לדעתכם.

ה. זכוכית היא מבין החומרים שאינם מתפלגים. האם, לדעתכם, כדאי לעשות בה שימוש?
אם כן – באיזה אופן? אם לא – מה החלופה שאתם מציעים? נמקו את תשובתכם.

ו. (1) באיזה סדר ערוכים בטבלה זמני ההתכלות של החומרים השונים?

(2) מה תרמה עריכה זו לשיקולי הדעת שלכם בתשובות ג-ה?

2. גרפים

ארגון המידע בגרף מגיש את פרטי המידע בצורה תמציתית וממחיש את היחס ביניהם.

תרגיל

לפניכם תרשים המתאר את כמות הפסולת שזורק אדם ליום במקומות שונים בארץ. עיינו בו וענו על השאלות שאחריו.

א. נסחו משפט להשוואה בין נתוני הקיצון בגרף.

ב. המקומות מדורגים גם לפי רמת החיים בהם. נסחו משפט ובו תציינו את הקשר בין רמת החיים לבין כמות הפסולת ליום.

ג. ערכו את נתוני הגרף בטבלה.

ד. איזו מדרכי העריכה – גרף או טבלה – מציגה את ההשוואה באופן ברור יותר? נמקו את תשובתכם.

תרגיל

לפניכם טבלה המציגה נתונים בנוגע לבנייה הקלה בארץ.

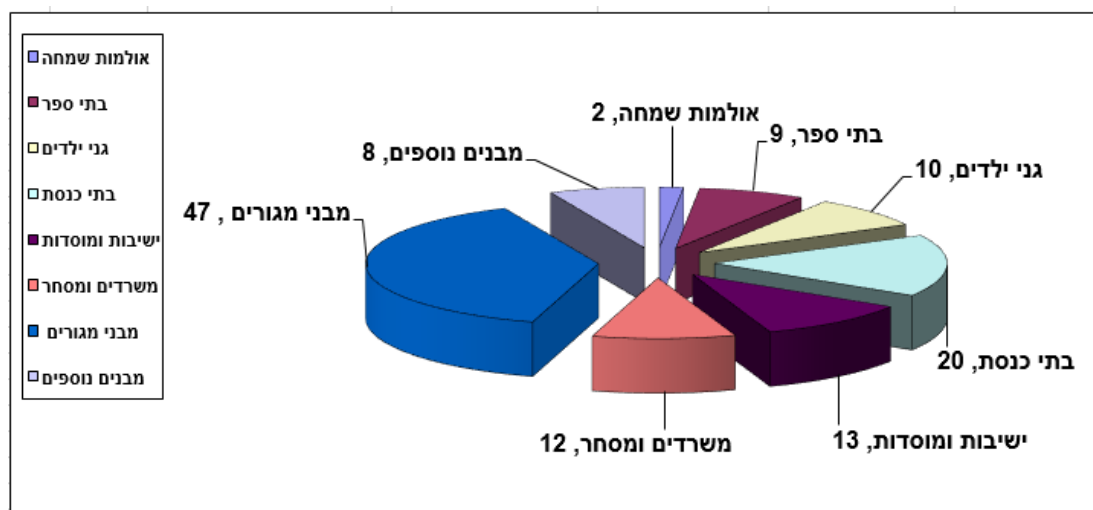
עיינו בה וענו על השאלות שאחריה.

רשימת מבנים שנבנו בשיטת הפל קל ותהליכי הטיפול בהם

סיווג המבנים	אין צורך לחזק	לאחר חיזוק	טעוני טיפול	סה"כ
אולמות שמחה	1	1		2
בתי ספר	2	7		9
גני ילדים		10		10
בתי כנסת	12	6	2	20
ישיבות ומוסדות	7	5	1	13
משרדים ומסחר	2	8	2	12
מבני מגורים	40	4	3	47
מבנים נוספים	5	4		8
סה"כ	69	45	8	121

א. לדעתכם, איזה מבין המבנים טעוני החיזוק הם בעדיפות עליונה? נמקו את תשובתכם.

ב. לפניכם גרף עוגה המציג פילוח חזותי של אותם נתונים.

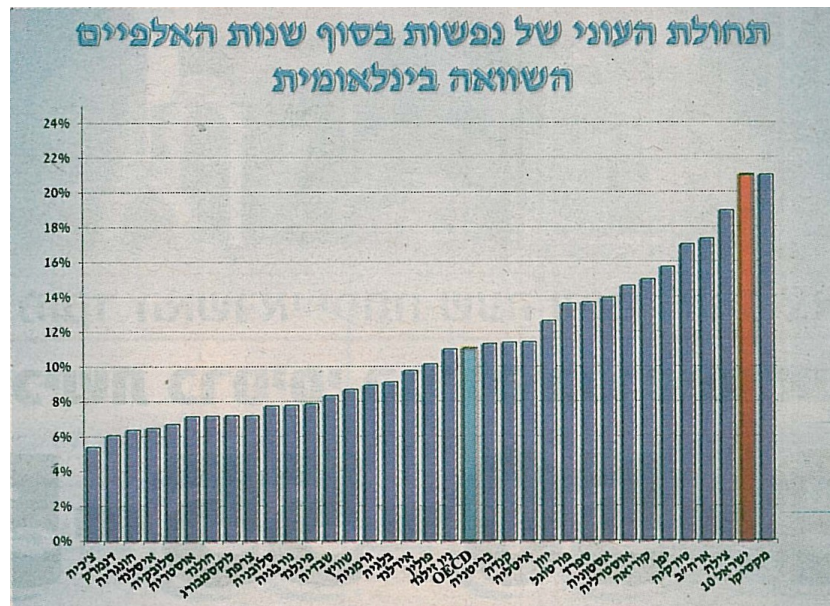
(1) אילו נתונים מוצגים בטבלה, ואינם מוצגים בגרף?

(2) מהי, לדעתכם, החשיבות של נתונים אלה לעומת הנתונים האחרים?

ג. בנושא זה, מה הדרך המועדפת: גרף – או טבלה? נמקו את תשובתכם.

תרגיל

א. לפניכם גרף עמודות, ובו נתונים על תחולת העוני של נפשות בעולם המערבי בסוף שנות האלפיים...

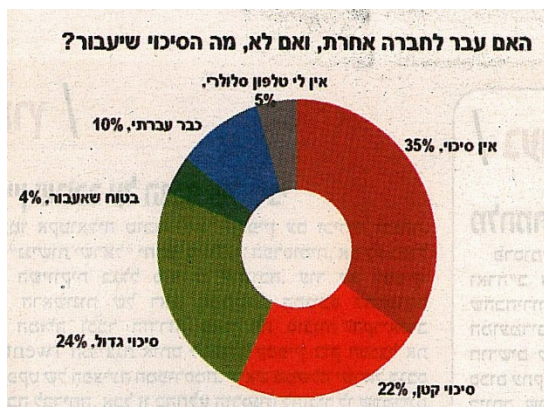
(1) נסחו משפט ובו תשוו בין ישראל לבין מקסיקו. במשפט שלכם ציינו גם את נושא ההשוואה.

(2) נסחו משפט ובו תשוו בין ישראל לבין כל הארצות האחרות, פרט למקסיקו.

(3) מה אפשר ללמוד מהשוואה זו על מצב העוני בישראל?

(4) אילו נערכו הנתונים שבגרף - בטבלה, האם, לדעתכם, הייתה ההמחשה טובה יותר בטבלה או בגרף? נמקו את תשובתכם.

ב. לפניכם גרף "עוגה", ובו נתוני סקר בנושא המעבר לחברת סלולר אחרת.

נסחו את תוכן הגרף בפסקה.

השוואה במאמר טיעון

לפניכם מאמר טיעון בנושא האוכל. קראו אותו וענו על השאלות שאחריו.

בסך הכול אוכל

כהן ד', **הידברות**, עונג שבת, גיליון 545, ט"ו אדר ב' התשפ"ב

אפשר היה לחתוך את המתח באוויר. המבקר ישב באירוע קולינרי, אכל מנה מעוצבת להפליא, וברקע הושמעה מוזיקה דרמטית שהייתה עשויה לשמש גם מארש צבאי. כולם מסביב היו במתח: האם הוא אהב את המנה או לא? האם הוא ייתן לה ציון גבוה? והאם זו תחילתה או סופה של הקריירה של השף (הטֶפֶץ לשעבר) היושב במתח בחדר הסמוך וכוסס ציפורניו לקראת גזר הדין שיחרוץ את גורלו?

ישבתי שם, צופה בפני האוכל ובמנתו הנאכלת בחוצות לעיני כול. לא יכולתי שלא להרהר בתופעות לא מוכּנות בעולם אשר בו אנו חיים. אולי התרגלנו לעובדה המוזרה שאוכל יכול להפוך לדבר המסעיר ביותר שאפשר לדמיין. אולי התרגלנו לגישה שביקור במסעדה בינונית (ולא משביעה) עשוי לעלות 500 ₪ למשפחה ממוצעת, בזמן שאפשר לקנות באותו סכום ארוחות משביעות לשבוע שלם; אולי התרגלנו לתרבות של תחרויות מאכלים, מסעדות ושפים; שלא לדבר על המנהג המוזר לצלם מנות בארוחה מושקעת ולהפיצן, כי הרי מה שווה סטייק עין אם אי אפשר 'להוציא' באמצעותו 'את העיניים' למישהו אחר?

בעבר הרחוק אוכל היה, ובכן, אוכל. משהו המקיים את האדם, ומדי פעם אפשר היה להתענג עליו. במהלך המאה הקודמת הגיע עידן השפע, המסעדות, המתכונים, ועדיין בגבולות ההיגיון הסביר. אבל בעשרים השנים האחרונות האוכל תפס מעמד של אליל גסטרונומי, ואנשים שתפקידם הוא לבשל - הפכו מובילי תרבות של ממש, הוגי דעות המככבים על כל מסך. נדמה כאילו העולם כולו עוצר את נשימתו בזמן שהם לועסים, חושבים, שוב לועסים ואז פוסקים – האם המנה מקורמלת מדי, או שמא נגיעות הפרמזן אינן משתלבות עם העפיצות החמצמצה של רוטב היין.

בינינו, האם מעניין אותנו מה מבקר או "מומחה" כלשהו חשב על מנה זו או אחרת של עדשים מקורמלים עם רוטב סויה במתיקות אסיאתית ונגיעות שעועית עם פצפוצי קשיו צרוב? למה זה חשוב יותר מהשאלה החשובה יותר (בעיניי) – מה אבא שלי חשב על מנת העוף עם האפונה (הלא צרובה) שאימא שלי הכינה לו לסעודת שבת?

המגזינים, השבועונים והספרים מלאים במתכונים משוגעים, עם 24 רכיבים ו-17 שלבי הכנה, שאיש אינו מתכוון להכין. האם מישהו מאיתנו יאכל אי פעם מנת גורמָה מורכבת כל כך בחייו? האם לא מדובר באינפלציה מופרזת המקדשת את האוכל מעבר לכל פרופורציה הגיונית ושפויה?

גם בשיחות סלון האוכל הולך ותופס מקום מרכזי. כל אחד מספר מה הוא אוהב, מה פחות, באיזו מסעדה אכל 'מנת אליפות', איזה רוטב חדש הומצא וכן הלאה. כמה אפשר לדבר על אוכל? וממתי האנושות הגיעה למסקנה המלומדת שאפשר לדרג אוכל? לא סיכמנו מתי שהוא במאה הקודמת שעל טעם וריח אין להתווכח?

בימים עברו מנת קוסקוס וירקות עם שוק של עוף ושלווה בה השביעה את רעבוננו, והמשכנו הלאה את החיים. אוכל היה פשוט אוכל. היום הדבר הפך למה שמכנים 'תרבות אוכל'. האם העיסוק באוכל יתר על המידה אינו מוריד אותנו במשהו לדרגת בעלי חיים, שרוב שעות היממה עסוקים בנושא זה? לפעמים נראה כאילו הגולם קם על יוצרו, והאמצעי לחיים (האוכל) הפך לעצם החיים, למושג שמעניקים לו משמעות ומקום מרכזי.

ובחסות ההגזמה הזו, לא בכדי הסלוגן של קוקה קולה הוא "טעם החיים". כשחושבים על כך, זהו סלוגן מגוחך. אין לי דבר נגד קוקה קולה, אבל האם היא טעם החיים? נדמה כאילו מישוהו במשרד הפרסום של קוקה קולה חמד לצון, ניסח סלוגן מגוחך, ואיכשהו זה נקלט. על זה הדרך עוד מעט יהיה הסלוגן של גרעיני עפולה "לשם כך נבראת".

אז בואו ניקח בפרופורציה את האוכל. הוא בסך הכול, ובכן, אוכל. אין טעם להפוך אותו לעגל זהב מודרני, ולתת לו מקום כל כך מרכזי בחיינו, בתרבות שלנו, בסדרי העדיפויות שלנו. האם מחשבה על מסעדה מענגת שביקרתם בה לפני חצי שנה משמחת אתכם כמו שמשמח אתכם להיזכר במצווה חשובה, או במעשה טוב במיוחד שעשיתם? התשובה די ברורה.

מבחינתי, לגמרי לא מלהיב אותי ששף X אהב מנה Y במסעדה Z לעיני המצלמות. הרבה יותר משמח אותי לשמוע את אבא שלי אומר לאימא שלי בבית פנימה שהעוף ממש טעים.

טעם החיים, לא?

שאלות

א. בטקסט מתוארת תופעה, שיש לכותב ביקורת עליה.

כתבו במשפט אחד את הביקורת של הכותב על התופעה.

ב. ערכו השוואה קצרה בין תפיסת האוכל בעבר ומידת תשומת הלב שהוא מיקד אליו לבין אלה שבהווה.

ג. גם בטקסט הבא תהיה לכותב ביקורת על אוכל.

ציינו במשפט אחד את ההבדל בין תכני הביקורת בשני הטקסטים.

ההשוואה המיטבית

תרגיל

לפניכם מאמר טיעון נוסף בנושא האוכל. מתוארת בו השפעת המזון על הבריאות. במאמר מוצגת השוואה בין מזונות המכילים נוגדי חמצון ברמות שונות.

קראו את המאמר ואת פסקות ההשוואה שאחריו.

בחרו את פסקת ההשוואה המיטבית ונמקו את בחירתכם.

האם יש לסופר פוד יתרון על אוכל בריא פשוט? / אילימה

בשנים האחרונות התפתח בישראל שוק הסופר פוד, 'מזון על', והפך לתעשייה משגשגת.

אין הגדרה רשמית ל'מזון על', אולם בציבור שוחרי הבריאות רווחת האמונה ש 'מזונות על' עשירים ברכיבי תזונה בריאים יותר ממזונות אחרים, ולכן ניתן לייחס להם סגולות של ריפוי ובריאות.

כך למדנו שמזון המגיע בצורה של אבקה – לעיתים בקפסולות, כגון ספירולינה; או כזרעים כגון צ'יה, עדיף מבחינה בריאותית על פני מלפפון, עגבנייה ופלפל אדום.

אולם מתברר שלא כל 'מזון על' עדיף על מזונות מצויים. משרד החקלאות האמריקני פרסם מחקר המְדַגֵּג מזונות המכילים כמות רבה של נוגדי חמצון. הבדיקה כללה כ-300 מזונות שונים.

תוצאות המחקר יפתיעו את מי שמאמין בסגולות הסופר פוד.

בין 'מזונות העל', קייל מכיל 1770 יחידות נוגדי חמצון, כרוב סגול מכיל 2500... כלומר בכרוב הסגול יש תכונה עדיפה של נוגדי חמצון על פני קייל.

זרעי צ'יה הנחשבים ל 'מזון על' מכילים יותר מ- 10,000 יחידות של נוגדי חמצון, אולם אגוז פקאן פשוט מכיל כמעט 18,000... זה אומר שהשיק הבריא שלכם יהיה לא פחות בריא עם פקאן, מאשר עם זרעי צ'יה.

נכון, מזונות הסופר פוד הינם בעלי ערך תזונתי, אך **מזונות חיים וגולמיים במצבם הטבעי** נגישים עבורנו, והם לא פחות בריאים - אולי אף יותר - מ'מזונות העל' המיובאים מחו"ל ונמכרים בחנויות טבע במחירים מפולפלים.

המזונות הטבעיים, אלו המגיעים למכולת השכונתית הישר מן האדמה או מן הצמח, מכילים את כל היסודות העיקריים הנחוצים לבריאותנו. כל הפירות והירקות שכולנו מכירים וגדלים אצל חלק מאיתנו בחצר הבית: עשבי תבלין, עלים ירוקים, נבטים ונבטוטים ושאר המזונות הגולמיים והטבעיים, הינם בעלי ערכים תזונתיים מלאים, אשר יספקו לגוף את כל הוויטמינים והמינרלים הנחוצים לו. הם בהחלט סופר פוד.

אדם הרוצה לשפר את בריאותו יוכל לעשות זאת באמצעות תנאים אופטימליים להחלמה: נשימה, אוויר נקי, שינה מספקת, שתיית מים נקיים, תזונה מאוזנת, תנועה ופעילות גופנית, מצב

נפשי מאוזן ועוד... זהו שיפור הוליסטי המקיף את כל התחומים. תזונה נכונה תסייע גם לניקוי הגוף מחומרים רעילים ובאותה נשימה תספק לו את כל היסודות החיוניים שהוא זקוק להם.

טבלת השוואה

מאפיינים	סוג המזון	מזון רגיל מן האדמה	'מזון על'
צורת ההגעה	בדרך גדילתם באדמה		
זמינות			
כמות נוגדי החמצון			
מחיר			

השוואה א

לא כל 'מזון על' עדיף על מזון בריא רגיל.

מזונות מגוונים מן הצומח מכילים את כל הוויטמינים והמינרלים שגוף האדם זקוק להם, לא פחות – ולעיתים יותר – ממזונות על. חלק מהם מכילים נוגדי חמצון במידה דומה – ולעיתים גדולה יותר מסופר פוד. כמו כן הם מגיעים אל שולחנו בדרך גדילתם, לעומת 'מזונות על' רבים המגיעים כאבקה או בקפסולות. בד בבד הם גם נגישים יותר, ניתנים לגידול בחצר או לרכישה בקלות במכולת השכונתית, ואין צורך לייבא אותם מחו"ל ולרכוש אותם בחנויות הטבע, כמו חלק מ'מזונות העל'. מסיבה זו הם גם זולים יותר מהם.

השוואה ב

'מזון על' נתפס כמזון בריא, לעומת מאכלים מן הטבע, הנחשבים בטעות בריאים פחות. צייה, למשל, עדיפה על מלפפון, עגבנייה ופלפל, אך אגוז פקאן עדיף על צייה. המדד להעדפה הוא כמות נוגדי החמצון בכל אחד מהם. כרוב סגול עדיף גם הוא על צייה. את המזונות מן הצומח אפשר לקנות במכולת. הם צומחים בארצנו ולכן אינם יקרים. לעומתם 'מזונות העל' מיובאים מחו"ל, לכן הם יקרים.

ההשוואה המיטבית - _____

נימוק א: _____

נימוק ב: _____

נימוק ג: _____

תרגיל

לפניכם מאמר טיעון, שהנימוקים בו מבוססים על הקבלה.

קראו אותו וענו על השאלות שאחריו.

על הפתיחות

הרב סבתו

- א. כולנו מכירים את ערכה של הפתיחות ואת הסכנות שבצמצום, שאיננו מאפשר העשרה והתמודדות וסופו ניוון ושקיעה, אבל כולנו גם יודעים את הסכנה בהיסחפות, עינינו פקוחות ורואות מה נעשה סביבנו.
- ב. אם כן, השאלה העומדת בפנינו היא: מה בין פתיחות לבין היסחפות? וכיצד מעמידים את הגבולות?
- ג. כל אחד מבין שלמעשה התשובה משתנה מאדם לאדם, מחברה לחברה וממצב למצב, ואין טעם לקבוע מסמרות בנושאים המשתנים מהר, ואף על פי כן חשוב לקבוע את העקרונות.
- ד. אשתדל לעמוד על כמה מן הנקודות החשובות.
- ה. ראשית ברור שמידת הפתיחות של קבוצה תלויה במידת העומק והכוח שלה.
- בניין שהדפנות שלו חלשות, כל פתח שייעשה בו – ואף אם הוא קטן וצר – יפורר את הכתלים והבניין יימוט, ואילו בנין שיסודותיו מוצקים – אף אם ייפתחו בו פתחים רבים, לא יגרמו הם שום נזק ואדרבה, הם יביאו לתוכו משבי רוחו רעניים. הכתוב אומר: "הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו; אל תחשוכי, האריכי מיתרייך ויתדותיך חזקיי". מי שמרחיב את האוהל עליו להאריך את המיתרים ולהעמיק את היתדות.
- ו. שנית, כמובן חשוב גם גודל הפתחים, וכאן אפשר להסתמך על הכללים ההלכתיים שבמסכת כלאים ובמסכת עירובין: כל פרצה שהיא כעשר אמות היא פתח, יתר מכך – פרצה; וכן כל עוד יש צורת הפתח, הפתח כשר, ואם לאו הוא פרצה; ואף אם כל הפתחים עשויים כהלכתם, עדיין יש לנו כלל נוסף: אם הפתחים מרובים עד שהפרוץ מרובה על העומד, אין זה פתח.
- ז. שלישית ברור שמידת הפתיחות תלויה בעוצמת הרוחות המנשבות מחוץ לבן, יין, כל בר דעת יודע שכאשר מנשבת רוח נעימה מחוץ לביתו הוא פותח את החלון ואז ביתו מתאוורר, אבל כאשר רוח סערה משתוללת בחוץ הוא עושה מאמץ גדול לסגור את כל הפתחים ולהשאיר רק חריצי אוורור. לכן אי אפשר לדבר על פתיחות בלי להעריך נכונה את חוזק הבן, יין, את גודל הפתחים ואת עוצמת הרוחות שמנשבות בחוץ.
- ח. ברור שככל שעוצמת האמונה והדבקות בהלכה גדולה יותר – כן מתאפשרת יותר פתיחות, וככל שמנשבות בחוץ רוחות סערה – הרי סכנת ההיסחפות גוברת, וכל החלטה על מידת הפתיחות חייבת לקחת בחשבון את שלושת המרכיבים הללו: מה העוצמה הדתית שלנו, מה מידת הרוח המנשבת בחוצות ומה גודל הפתחים. מי שעולמו התרבותי עשיר יכול להעשיר עצמו על ידי פתיחות לעולמות אחרים, אבל מי שעולמו התרבותי דל, הוא ייסחף לגמרי ויישאר בלי עולמו, ולעולמות אחרים לא ייכנס.
- ט. אחרי שהערכנו את שלושת המרכיבים הללו והחלטנו על מידה מסוימת של פתיחות, יש לשאול שאלה רביעית והיא: למה אנו נפתחים?

- י. כל מתכנן בית יודע שאם צד אחד של הבית פונה לגן ורדים המדיף ריח בשמים ולאור השמש, וצד אחר פונה למי אפסיים ולרוחות רעות - נפתח את הפתח לכיוון הגן, ובלא שום היסוסים נסגור ואף נאטום את הפתח לכיוון שריחות רעים עולים ממנו.
- יא. ובנקודה הזאת, לצערי, אני חש בלבול גדול. אם מישוהו יוצא נגד הצפייה המטופשת בסרטי הבל בטלוויזיה, מטיחים נגדו שהוא נגד הפתיחות ונגד המדע והטכנולוגיה והמחשב והרפואה ואין הוא מבין את הדור ועוד ועוד. וכי מי שפתוח חייב לאמץ אל חיקו כל סכלות וכל תקלה שיש בחוץ?! וכי אי אפשר להיות פתוח להישגים טכנולוגיים, רפואיים, מדעיים וגם היסטוריים או פילוסופיים ואומנותיים ולהתמודד עמם, ויחד עם זאת לדחות על הסף כל חיקוי של סגנון חיים של מי אפסיים הבנוי על ג' ירווי יצרים ועינוגי חושים ותיאוריית הזמן הפנוי ולמלא עצמו בהבלים, רק כי מישוהו בחוץ מכנה זאת בשם תרבות? אם המון העם נהנים מכך, האם זה הופך להיות תרבות שאנו חייבים לאמץ אותה?!
- יב. וכאן צריך להציע כמה כללים: יש הבדל בין חכמה לבין תורה. יש הבדל בין ערכים של חכמה ושל תרבות שאפשר לאמץ אותם, וההתמודדות אתם תעשיר את חיינו, לבין סגנון חיים שבנוי על הפך: ערכי התורה. לשם כך ניתנה לנו תורה, כדי לחנך אותנו לסגנון חיים מסוים ולדחות חיים הבנויים על יסודות הפוכים.
- יג. ואסביר את דבריי: עולם הבידור התופס חלקים רבים יותר ויותר בנוי על הנחה יסודית של הזמן הפנוי ההולך ומתגבר. ממה נובע הזמן הפנוי? מהנחה שאדם אינו נמצא בעולם למטרה מסוימת, לכן מה טוב שיענג את עצמו ככל שהוא יכול.
- יד. אבל הרי לנו יש השקפת עולם הפוכה והיא שאדם נברא לעמל, והעולם הזה הוא מקום העבודה ויש אמצעים ויש תכלית, לכן הזמן הפנוי אינו נטל אלא נכס שיש לנצל למטרות חשובות ולשמוח על שזיכנו ה' בעולם המודרני שאיננו חייבים להיות משועבדים לפרנסתנו כבעבר, ויש לנו זמן רב שאותו אנו יכולים להקדיש למטרתנו.
- טו. האם פירוש הדבר שאין צורך במנוחה או ברגיעה? ודאי שלא, אלא שהיא צריכה להיות לשם שמים. הבדל גדול יש במטרת הרגיעה בזמנים המוקדשים לה ובאופן והכלים המביאים מרגוע לנשמה, שמטרתם לשם שמים, לבין עולם הבידור שמטרתו עינוגי הגוף וביטול התעוקה של הזמן מפני שאין, חלילה, שום תכלית לבריאה.
- טז. ומכאן לנקודה החמישית: איננו צריכים בשום אופן ללכת בדרך של חיקוי "כשר". לא זו הדרך. לא חיקוי אנו צריכים אלא הצבת אלטרנטיבה תרבותית הבנויה על ערכים אחרים לגמרי, על חכמה ועל אהבת הרע ואיסור רכילות וריסון עצמי; חיי קדושה, צניעות וטהרה יחד עם בניית קהילות וחיי חברה נעימים.
- יז. והרי יום יבוא, והוא איננו כה רחוק כפי שחושבים, שרבים ימאסו בחיי עינוגי הגוף אשר מְרִים הם לנשמה, ויבקשו לראות קהילות החיות וחוות תרבות אחרת של חיי רוח אמיתיים, המרוממים את הנפש. האם נוכל להראות להם אז סגנון אחר, תרבות אחרת, או רק חיקוי זול של אותה תרבות שבה מאסו? אדרבה, נפתח לעולמות של יצירה, של מדע, של חכמה, וניסגר לסגנון החיים השטחי, הזול, הגס והרדוד.
- יח. ונקודה שישית ואחרונה: כשמדברים על פתיחות תרבותית, יש לזכור להיפתח לאוצרות התרבותיים הנפלאים של עמנו. כמה עשירים אנו בנכסים תרבותיים, וכמה דלות יש במחננו בקרב המכירים אותם. מטמונים מכוסים של חכמי לשון, אגדה, הלכה, תשובות, שירה,

פיוטי קודש, פרשנות מקרא עשירה לדורותיה, חכמת דרוש מרתקת, אוצרות של עולם הסוד; אישים שכמעט לא מופיעים.

יט. כמה מצעירינו המבקשים להם תרבות מכירים את הרלב"ג, בעל העקדה, יוסי בן יוסי, ינאי, האלשיך, החיד"א, רבי שמואל הנגיד, רס"ג, אבן גבירו ל, בעל החינוך, רבי ישראל נג'ארה ועוד ועוד, מעיינות מלאים מים חיים, שאותם נוטשים והולכים לחצוב להם בורות נשברים אשר לא יכילו המים.

שימו לב:

כותב המאמר טוען שפתיחות טובה בתנאים מסוימים. כדי לבסס את דבריו הוא משתמש בהקבלה לרוחב (פינג פונג), כלומר – בכל תבחין שני האובייקטים המשווים מופיעים יחד, זה מול זה.

שאלות

א. כתבו ארבעה משפטי הקבלה בנושא הפתיחות הרצויה לפי ארבע נקודות ההשוואה הראשונות במאמר. לכל משפט הוסיפו איבר בנוגע לפתיחות שאינה רצויה.

ב. נסחו משפט בנוגע לפתיחות ובו מסקנה ממשפטי ההקבלה שכתבתם ב-א.

ג. על פי המאמר, נסחו משפט להשוואה בין שתי דרכים להינפש ולנוח: דרך רצויה ודרך לא רצויה.

ד. בפסקה יז הכותב מציג שאלה, ומשיב עליה בתשובה הפותחת במילה "אדרבה". נסחו משפט חיווי אחד (ללא שאלה) שיכיל את תוכן השאלה ואת תוכן התשובה וקשרו אותם באמצעות המילה אדרבה.

ה. על פי פסקות יב – יד כתבו פסקה קצרה, ובה תשוו בין תרבות תורנית לבין תרבות הנוגדת את התורה.

אובייקטיביות וסובייקטיביות בהשוואה

תרגיל - השוואת פרטי מידע לביסוס כתיבת טיעון

קראו את הטקסט הבא וענו על השאלות שאחריו.

מפנה דרמטי בממשלה – ה' בניסן תשפ"ב

כמחאה על התרת חמץ בבתי חולים על ידי הבג"ץ, חברת הכנסת סילמן פרשה מהקואליציה והותירה ממשלה בהרכב של 60 חברי כנסת בלבד. אם הממשלה תקרוס, יתקיימו שוב בחירות. שלוש חברות ערכו סקרים על התוצאות הצפויות של בחירות אלה, והנה הן בטבלה שלפניכם.

מספר המנדטים				
הבחירות האחרונות	"חדשות 13"	"חדשות 12"	"כאן חדשות"	הסקרים המפלגה
30	38	35	35	ליכוד (נתניהו)
17	17	17	19	יש עתיד (לפיד)
8	9	8	8	כחול לבן (גנץ)
6	8	7	8	הציונות הדתית (סמוטריץ')
9	7	9	8	ש"ס (דרעי)
7	7	7	7	יהדות התורה (גפני)
7	7	5	6	ימינה (בנט)
6	6	6	6	המשותפת
6	5	5	5	מרץ (הורוביץ)
6	—	4	5	תקווה חדשה (סער)
7	6	7	5	העבודה (מיכאלי)
8	6	5	4	ישראל ביתנו (ליברמן)
4	4	5	4	רע"ם (עבאס)
	60			סך ימין
	56			סך שמאל

א. ערכו השוואה בין הנתונים הבאים :

(1) נתוני הליכוד בשלושת הסקרים לעומת נתונייהם כיום (הבחירות האחרונות) ;

(2) נתוני הציונות הדתית בשלושת הסקרים לעומת נתונייהם כיום ;

(3) נתוני תקווה חדשה לעומת נתוני כחול לבן בסקרים ;

ב. נסחו משפט ובו השוו בין סך מפלגות הימין (כחול) וסך מפלגות השמאל (אדום) ביום עריכת הסקר לפי "חדשות 13" לבין סך זה בבחירות האחרונות.

ג. לפניכם משפטים וחלקי משפטים מתוך סקרי בחירות. ציינו לצד כל אחד מהם האם לדעתכם המסר בו מועבר באופן אובייקטיבי או סובייקטיבי. נמקו את תשובתכם.

סקר חדשות 13 : הליכוד מזנק ל-38. סער מחוק. ו' ניסן התשפ"ב

מסקר חדשות 13 עולה : סער לא עובר את אחוז החסימה.

סקר בדיק : נתניהו דוהר עם 36 מנדטים, סער נמחק, מיכאלי עם 10, החרדיות יורדות, יש עתיד עולה, העבודה מזנקת. כ"ח אדר ב' התשפ"ב

סקר ערוץ 13 : לפיד מזנק ב-5, שס וג' מאבדים 3. בני גנץ מזנק ל-11, ליברמן מאבד שני מנדטים, מרצ חוזרת לדגדג את אחוז החסימה, ומנסור עבאס נמחק. י"ג סיון התשפ"א

סקר חדשות 13 : סער 'נתקע' עם 9, דרעי – 6.

גדעון סער מתרסק למספר חד-ספרתי, דרעי צונח ל-6 מנדטים. כ"ה אדר התשפ"א

מפלגתו של לפיד כמעט מחליפה קידומת כאשר היא על 19 מנדטים.

מהסקר שנערך על ידי פרופסור קמיל פוקס עולה : הליכוד מובילה עם 38 מנדטים - בעוד מפלגתו של גנץ צונחת למספר מושבים חד ספרתי. יש עתיד מזנקת ל-16 מנדטים ...

שני מנדטים עברו לימין, אבל ביבי רחוק ב-5 מנדטים מהיעד הנכסף. כ"ט שבט התש"פ

השוואה במאמר תופעה

תרגיל

לפניכם טקסט בנושא המחלוקת. קראו אותו וענו על השאלות שאחריו.

איך לזהות מחלוקת הרסנית?

מעובד על פי עלוני פרה"ש ומקורות חז"ל על פרשת קורח

- א. מחלוקת היא חזון נפרץ בכל הדורות, והאדם הפשוט המאזין להדיקה עומד נבוך. לשני הצדדים החולקים יש טענות שיש בהן היגיון. השומע צד אחד נוכח כי הצדק עמו, ואף השומע את הצד האחר – חש כי עמדתו משכנעת...
- ב. המִשְׁנָה במסכת אבות מלמדת כי מחלוקת קורח ועדתו מייצגת מחלוקת שאינה לשם שמים. ואכן בהתבוננות במאפייניה ניתן ללמוד כיצד לזהות טיבה של כל מחלוקת המתעוררת במרוצת הדורות.
- ג. בראש ובראשונה צריך לחפש את הסיבה האמיתית למחלוקת, את מה שמעבר לכל הנימוקים המוצהרים והמילים המרשימות. קורח מנסה להציג את התנגדותו למשה ולאחרון במושגים של שוויון, כשבעיניו הרִמָּה הרוחנית של כלל העם גבוהה במידה שווה: "כי כל העדה כָּלָם קדושים... ומדוע תתנשאו על קהל ה'?" (במדבר ט"ז). אגב כך הוא גם מגייס את הקהל לקחת חלק בקונניה, כאילו היה זה עניינם שלהם.
- ד. אולם ניתוח ראשוני חושף מיד את המניעים האישיים הפסולים החבויים מתחת למילים היפות: קנאה, תחרות ותאוות שררה. מאבק כזה - אין בו אחריות של ממש לעם – למרות ה"דאגה" הכנה, כביכול, לציבור ולזכויותיו. השכילה לבטא זאת אשתו של און בן פלט, שמנעה אותו מלהגיע למפגש קורח ועדתו. " אמרה לו: מה אֶכַּפֶּת לך? אם משה הרב - אתה התלמיד; ואם קרח הרב - אתה התלמיד. " (סנהדרין קט, ע"ב).
- ה. מבט עומק אל ה"הגנה על זכויות הציבור", כביכול, מוביל למאפיין מובהק נוסף של המחלוקת - היעדר עשייה חיובית. המחלוקת הינה כולה ביטוי לשלילת הזולת, להרס. אין בה עדויות למעשי חסד או להגנה על החלשים, על הקשישים או על החולים. היא עשויה אולי להבטיח הבטחות ולבנות מגדלים פורחים באוויר, אך בשטח היא מבקשת לערער את היציבות ולמוטט את היסודות.
- ו. קורח מעוות את דברי משה ומציג אותם בצורה מסולפת. הוא מופיע עם עדתו בטליתות שכולן תכלת כדי ללעוג להלכה המחייבת פתיל תכלת הנראה, לכאורה, מיותר בטלית של תכלת. גם טענתו שיש לפטור ממזוזה בית מלא ספרי קודש מכוונת למטרה דומה. הוא משתמש בהיגיון אנושי, לכאורה, כדי לסתור תורה שאינה ממקור אנושי. הוא מספר גם את הסיפור מעורר הרחמים על האלמנה המסכנה ש"נאלצה" לתת את כל אשר לה כמתנות כהונה, כדי להראות כאילו התורה, שהיא במהותה תורת חסד, אינה חסה על החלש. שיטה זו של סילופים, לגלוג והוצאת דברים מהקשרם תוך שתילת עמדות מוסוות – אף היא מסימניה המובהקים של אופוזיציה שאינה פועלת לשם שמים.
- ז. מנגד עומד משה, שאינו שותף למחלוקת. שימו לב למושג "מחלוקת קורח ועדתו". לא נכתב: "קורח ומשה", אלא "קורח ועדתו", כי משה אינו צד במאבק. הוא אינו חס על כבודו, אלא מטריח את עצמו להגיע אל האנשים המערערים על מנהיגותו ואף מבקש לתת תשובות

לטענותיהם - אך דבריו נופלים על אוזניים ערלות. מסתבר שקורח בוחר במודע שלא להקשיב ולא להשיב להסבריו של משה: "לפי שהיה פיקח ברשעו, אמר: אם אני משיבו, יודע אני בו שהוא חכם גדול, ועכשיו יקפחני בדבריו". משה התאמץ להתמודד עם קורח בדרך עניינית, אך "כשראה שאין בו תועלת, פירש ממנו". כי מחלוקת שאינה לשם שמים אינה באמת מחלוקת הדעות, אלא פוגעת בלבבות עד כדי שנאה ונטירת איבה בין איש לרעהו.

ח. לעומת מחלוקת זו, המְשָׁנָה מציבה את מחלוקת הלל ושמאי כמודל למחלוקת שהיא לשם שמים. חכמינו מדגיש יס את תרומתה של מחלוקת מסוג זה לבירור האמת ולחשיפת המורכבות של ההלכה: כאשר בני-אדם בעלי דעות שונות מחפשים את האמת לאמיתה – הציבור יוצא נשכר. מגוון הדעות מציג היבטים רבים יותר ומוביל להבנה מקיפה ומעמיקה.

ט. ר' יונתן אייבשיץ ('עירות דבש' ב, ח) מציג מאפיין בסיסי שבאמצעותו ניתן לקבוע את טיבה של המחלוקת: "... אם המחולקים ובעלי הריבות ... הם אוהבים גמורים בלב ובנפש, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים; אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה – זהו שלא לשם שמים". בדוגמה של המשנה עומדים הלל ושמאי בקריטריון זה. ניתן היה לחשוב שריבוי הדעות והמחלוקות עלול לפגוע בשלום חברתי שלהם, אך המשנה מעידה ש"אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין ... לא נמנעו בית שמאי מלְשֹׂא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי" (יבמות א, ד). אלא נהגו האמת והשלום ביניהן (תוספתא יז).

י. זאת משום שכאשר המחלוקת היא לשם שמים, האדם מוציא את עצמו ואת האינטרסים שלו מן המחלוקת. הוא נעשה 'שליח' לערך, לאידיאל, לרעיון שלמעלה ממנו ושלמענו הוא פועל; על כן ה'אני' שלו, רגשותיו ותחושותיו, אינם מעורבים כלל במחלוקת. לעומת זאת, כאשר המחלוקת אינה לשם שמים והאדם מונע מאהבת עצמו מאהבת כבודו, הוא נגוע מכף רגל ועד ראש ביחס לעניין שבו הוא חולק, ועל כן הוא אינו אובייקטיבי. האגו שלו וכל מטעניו החושיים והרגשיים נהפכים לחלק מרכזי במחלוקת, וזו מתבטאת במאבקי כוח. מחלוקת ה'אגו' היא אפוא מחלוקת שאינה לשם שמים, וממנה יש להתנקות.

יא. את ההבדל בין המחלוקות האלה אנחנו נדרשים לזהות גם בחיים שלנו, ובכך לארגן במוחנו את הבלבול ואת המבוכה. ממחלוקת הרסנית יש לברוח כמפני אש; ואילו מחלוקת בונה, החותרת אל האמת, היא ראויה ולגיטימית. היא תוביל את כולנו לעולם טוב יותר, מתוקן יותר, וסופה להתקיים.

שימו לב:

כותב המאמר משווה בין מחלוקת לשם שמים למחלוקת שאינה לשם שמים. במאמר זה ההשוואה ערוכה לאורך (בלוקים), כלומר – בתחילה מופיעים במרכז המאפיינים של מחלוקת שאינה לשם שמים, ולאחר המילים "לעומת זאת" מופיעים מאפייני מחלוקת לשם שמים. בפסקות ט-י הכותב עובר להשוואה הערוכה לרוחב, בפינג פונג.

שאלות

א. על פי פסקות ד-ו, ציינו שלושה מאפיינים של מחלוקת שאינה לשם שמים.

ב. נסחו שלושה הפכים למאפיינים שצינתם בתשובתכם, כך שיהיו מאפיינים של מחלוקת שהיא לשם שמים.

ג. נסחו שלושה משפטים שיסכמו את הנאמר בסעיפים א, ב. צרו לכידות.

ד. על פי פסקות ט, י - נסחו שני מאפיינים נוספים להבחנה בין סוגי המחלוקות.

ה. כתבו פסקה ובה סכמו את ההבדלים בין מחלוקת לשם שמים לבין מחלוקת שאינה לשם שמים. תוכלו להיעזר במשפטים שניסחתם בסעיפים א-ד.
הוסיפו משפט פתיחה ומשפט סיום.
הקפידו על לכידות וקישוריות.

לסיכום - שלבים בכתיבת השוואה על פי מידע בטקסטים.

שלב א – עריכת טבלה משווה.

שלב ב – שיבוץ התבחינים בעמודה הימנית לפי סדר הופעתם במטלה. (תבחינים ו/או

רכיבי משנה רצוי לדרג לפי חשיבותם או בסדר לוגי אחר).

שלב ג – הדגשת רכיבי המידע בטקסטים – כל תבחין בצבע אחר – ושיבוץם בהכללה בטבלה.

שלב ד – ניסוח פתיחה מכלילה בנושא הפסקה.

שלב ה – ניסוח משפטי השוואה, ויצירת לכידות וקישוריות.

השוואה בין אירועים דומים – ציר זמן

תרגיל

לפניכם שני טקסטים המתארים אירועי אנטישמיות. קראו אותם וענו על השאלות שאחריהם.

טקסט א

צאר לי עליך

דגן, ש'. א' כסלו תשע"ד. "עניינים בצפון"

לפני כמאה שנה נשם העולם היהודי לרווחה :
מנדל בייליס זוכה, והאנטישמים בכל העולם
נאלצו בחירוק שיניים להודות כי העלילה נגדו
הייתה בדיה. מיליוני עיניים עקבו בדריכות אחר
המשפט שהתנהל באולם דיונים צפוף בקייב.

בייליס "יוצא בשן ועין"
למן הצ'כונג

בימינו יש לאנטישמים מגוון עצום של עלילות לבחור מהם: החל מנפילת מגדלי התאומים (בגלל אהדת ארה"ב לישראל) ועד המשבר הכלכלי ותהפוכות האקלים הגלובלי. שלא לדבר על התמונות המשוטטות בעיתונות העולמית של ילדים פלסטיניים הרוגים וטבוחים על ידי יהודים. אין לך פרשה שיהודים אינם מואשמים בה בצורה זו או אחרת. הדבר כמעט מעורר געגועים לזמנים הישנים שבהם האשימו את היהודים בעלילה אחת בלבד: עלילת דם.

מאז שהומצאה עלילת הדם באלכסנדריה שבמצרים לפני כאלפיים שנה, היא זכתה לאריכות ימים. הרעיון שיהודים משתמשים בדם נוצרי לא נשמע מופרך. עלילת הדם האחרונה בהיסטוריה המערבית הגיעה לסיומה לפני כמאה שנה, בזיכויו של מנדל בייליס. זו הייתה הפעם האחרונה שבה הועמד יהודי לדין באשמת הריגת ילד נוצרי לצורך שימוש בדמו לאפיית מצות.

בייליס, פקיד במפעל לייצור לבנים בקייב שברוסיה, הואשם ברציחתו של אנדריי יוסטיצ'נסקי, ילד בן שלוש עשרה, שגופתו נמצאה במערה הסמוכה למפעל. בכתב האישום נטען כי בייליס רצח את הילד "בהתאם לפולחן יהודי עתיק המצריך שימוש בדמו של ילד לא יהודי".

שש שנים לאחר מכן הייתה התקוממות ברוסיה. שלטון הצאר הופל, ולמשך זמן קצר נשלטה רוסיה על ידי ממשלתו הדמוקרטית של קרינסקי. בתקופה זו הוקמה ועדת חקירה שחשפה את האמת על פרשת יוסטיצ'נסקי. התברר כי שלושה חודשים לאחר הרצח כבר היה בידי המשטרה בקייב מידע בדוק על זהות הרוצחים: קבוצה של עבריינים שחשדו בילד כי הוא מלשין עליהם למשטרה.

אלא שגורמים רבי עוצמה בממשל הרוסי העלימו אז את המידע הזה. עוד בעת הלווייתו של הילד הופצו עלונים שהאשימו את היהודים במעשה. על סדר יומה של ה"דומה" (הפרלמנט הרוסי) היו מונחות אז כמה הצעות שביקשו לבטל מקצת מחוקי האפליה האנטי יהודיים, אך החוגים האנטישמיים נאחזו ברצח כמוצאי שלל רב ופתחו במסע הסתה ושיסוי.

מנהיג "המאות השחורות", אחד הארגונים האנטישמיים המובילים ברוסיה, איים מפורשות: "אם לא ייענשו כל יהודי קייב, יפרצו פוגרומים שכמותם לא ידעה רוסיה מעודה. לא יסתפקו בניעור נוצות מתוך כרים וכסתות, אלא כל היהודים, עד האחרון שבהם, יחוסלו".

ממשלתו האנטישמית של הצאר לא נזקקה ליותר מזה כדי להוביל את חקירת הרצח בכיוון הרצוי. קודם כל הושגה חוות דעת רפואית מתוקנת שקבעה, כי עוד לפני שהילד נרצח הוקז ממנו כל הדם בארבעים ותשע דקירות, כלשונו אחד הרופאים: "הופקה כמות מקסימלית של דם למטרה מסוימת". מעטפה ובה 4,000 רובלים שהועברה מתחת לשולחן עזרה למדענים הדגולים להצביע גם על זהות הרוצחים. "נתוני הבדיקה", כך נקבע בחוות הדעת המלומדת, "מעידים כי היסוד הפסיכולוגי של הרצח הוא שנאה גזעית או מסע נקם של בני יעקב נגד בני גזע אחר".

מעתה לא נותר אלא למצוא מישהו שיזהה את היהודי המסוים שעליו אפשר להטיל את האשמה. וגם זה לא איחר לבוא. לפני החוקרים התייצב זקן אחד, מדליק פנסים במקצועו, שהעיד כי ראה פעם את היהודי מנדל מגרש את הנער בשעה שזה שיחק בחצר בית החרושת. די היה בכך כדי להביא למעצרו של בייליס.

שנתיים וחצי חלפו על בייליס המסכן עד שנפתח משפטו. תקופה זו שימשה את האנטישמים ליצירת גל אדיר של שנאה ליהודים ברוסיה ובכל רחבי העולם. כתב ה"טיימס" דיווח כי בבית חולים מקומי סירב נוצרי לאפשר לרופא יהודי לבדוק את דמו, מחשש לרצח פולחני.

עד מהרה החלו מסתמנים קווי המתאר של המשפט. להלכה רק מנדל בייליס עמד על דוכן הנאשמים. למעשה הייתה זו האשמה של ממשלת הצאר ושל האנטישמים בעולם נגד העם היהודי כולו.

העולם היהודי הבין זאת. הוא הבין כי כישלון במשפט יפיח רוח חיים באנטישמים בכל מקום בעולם. על כן שינס מתניו וגייס עבור בייליס את צוות ההגנה הטוב ביותר, שבין אנשיו נמנו הרב יעקב מזא"ה - רבה של מוסקבה, עורך הדין אוסקר גרוזנברג והעיתונאי בן ציון כ"ץ.

הממשלה הרוסית מצידה לא בחלה בשום אמצעי כדי לסיים את המשפט בהכרעה הרצויה לה. לאחר מאמצים מרובים נמצא "מומחה" ליהדות, שיאשש את טענות האנטישמים: יוסטינס פראנייטיס, כומר אנטישמי ממוצא ליטאי שהוגלה לטשקנט בשל שחיתותו, הסביר ברוב למדנותו כי ההלכה היהודית מחייבת לדקור את הנרצח 13 פעמים. כשהוצגה חוות דעת פתולוגית שקבעה כי הילד נדקר 49 פעמים הסביר הכומר כי קיימת שיטה אחרת, לפיה יש להמית את הקרבן בכפולות של שבע, כמניין ספירת העומר. הסימוכין לטענתו היו, לדבריו, במסכת תלמודית שהיהודים העלימו כדי שהמידע לא יגיע לידי הגויים...

העיתונאי בן ציון כ"ץ הציע לסנגורים לשאול את פראנייטיס באיזו תקופה חיה "בבא בתרא". (בבא היא סבתא ברוסית). על שאלה זו השיב הכומר: "איני יודע". התשובה המגוחכת גרמה לכ"ץ לגעות בצחוק, ובשל כך הוצא מן האולם.

בטענה נוספת של האנטישמים הובאה המימרא של חז"ל: "אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם". למימרא זו השיב רבה של קייב (שנועץ קודם לכן עם הרב שפירא מלובלין): "כאשר אסון נופל על גוי, הדבר מעניין את קרוביו ומכריו ותו לא. אולם כאשר יהודי אחד ברוסיה נעצר, כל העולם היהודי כמרקחה. וכל כך למה? לפי שעם ישראל קרוי 'אדם',

בלשון יחיד, והוא כגוף אחד. אם כואב באצבע קטנה – כל הגוף משתתף בתחושת הכאב. כך אם יהודי אחד סובל – כל העם מתענה עמו."

זיכיוו של בייליס עורר התרגשות עצומה בעולם כולו. תחושת הקלה קולקטיבית הורגשה בכל הקהילות היהודיות ברוסיה ובעולם. בייליס עצמו נעשה לאחר שחרורו גיבור לאומי בעל כורחו. אלפי מבקרים פקדו את ביתו, אף כומר רוסי נפל לרגליו וביקש מחילה.

בין המכתבים שהגיעו לביתו של בייליס לאחר שחרורו היה אחד שנשלח לו מהרב קוק ביפו: "הנני מושיט לך ממרחק את ברכתי והבעת שמחתי בתוך שמחת כלל ישראל על חופשתך ממאסרך... בסבלך ייסורים רבים ובסבלנות גדולה לא נואשתי ולא נמוטו פעמך מדרך האמונה, ותקוותך באלוקי ישראל הבלטת באורח נעלה בדברי אמת".

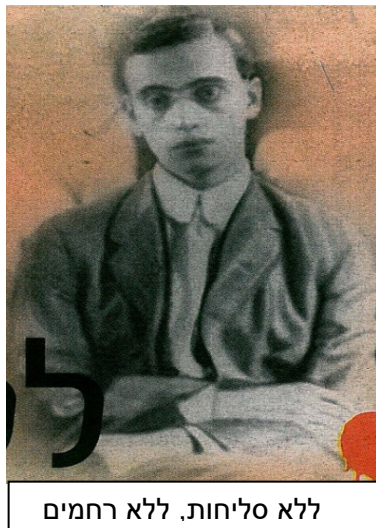
בייליס נפטר בכ"ד בתמוז תרצ"ד. על מצבתו נכתב:

בן אדם, שים לב לזה הקבר / בו ינוח איש קדוש בחיר גבר. / רשעי קייב העיר שמוהו למטרה / ועל כל ישראל פרשו הצרה. / העלילו דם ילד נוצרי דורשת אמונתו / לימי חג הפסח הוא לעדתו. / אסרוהו בכבלים ויורידוהו אל הבור / ושנים עשרות לא ראה אור. / ובעד כל ישראל עונה עד דכא / תנו כבוד לנפש טהורה וזכה. / יתלונן בצל שדי במרומי שמים / עד יקיצו הנרדמים לחיים.

טקסט ב

זה אלול לקרות

אליעזרי, י. ט' אלול תשע"ה. מרכז העניינים, עמ' 16-17.

ללא סליחות. ללא רחמים

לפני כמאה שנה, בחודש אלול תרע"ה, פרצו עשרות אנשים לכלא במדינת ג'ורג'יה שבארה"ב וביצעו לינץ' ביהודי ליאו פרנק • זה היה שיאו של מסע אנטישמי שהיו לו מניעים פוליטיים • בהשפעת האירועים בג'ורג'יה, הוקמה בניו יורק 'הליגה למניעת השמצה', ארגון יהודי למאבק באנטישמיות הפועל עד היום • האם ההיסטוריה האמריקאית הזו יכולה לחזור על עצמה?

הסתר בלתי מוגבלת

ליאו פרנק נולד למשפחה יהודית בניו יורק. לאחר שהשתלם בתחום ייצור עפרונות בגרמניה השתקע בעיר אטלנטה ועבד במפעל לכלי כתיבה בבעלות דודו. באותם הימים התקיימה באטלנטה הקהילה היהודית הגדולה ביותר במדינות דרום ארה"ב. פרנק השתלב בקהילה בטבעיות ואף נתמנה לעמוד בראש הסניף המקומי של ארגון 'בני ברית'.

בשעות הבוקר המוקדמות של ה-26 באפריל 1913 נמצאה נערה צעירה, מרי פגאן, מוטלת מתה במרתף בית החרושת. ליאו פרנק היה אחד הראשונים שהוזעקו למקום. כעבור שעות אחדות

התדפקו שוטרים על דלת ביתו וב יקשו ממנו להתלוות אליהם. תחילה סבר כי מדובר בחקירה שגריתית אך עד מהרה התחוויר לו כי הוא החשוד המרכזי במעשה. השרת של בית החרושת, גיימס קונלי, הפליל אותו. לטענתו, פרנק ביצע את הרצח , ולאחר מכן שילם לו מאתיים דולר כדי להעלים ראיות. קונלי היה שקרן כרוני, טיפוס מפוקפק בעל היסטוריה של הסתבכויות בעניינים פליליים. גם בעדותו על פרנק הוא שינה את גרסתו לפחות שלוש פעמים בפרטים מרכזיים.

חקירת המשטרה נערכה באופן רשלני וכללה אי-סדרים רבים. למרות זאת החליטה התביעה לאמץ את עדותו של קונלי. זה היה מפתיע, שכן קונלי היה שחום עור, ובאווירה הגזענית ששררה במדינות הדרום היה זה חריג מאוד שאדם לבן יורשע על בסיס עדותו של שחור. אבל ליאו פרנק לא היה סתם אדם לבן. הוא היה 'ינקי' - כינוי בוז כלפי אמריקאים ממדינות הצפון שהשתקעו בדרום. גרוע מכך - הוא היה יהודי, כלומר, זר ושונה.

למרות היחסים התקינים ששררו בדרך כלל בין יהודים לגויים בדרום, מתחת לפני השטח תססה חשדנות עמוקה שהוזנה ממסורת אנטישמית ארוכת-שנים. עיונות כבושה זו תפסה מקום הולך וגדל במהלך העניינים ככל שהתקדם מהלך המשפט. העיתונים בג'ורג'יה ביצעו רצח אופי בליאו פרנק. יום אחר יום התפרסמו טורים בגנותו. אנשים שמעולם לא פגשו אותו ולא הכירו אותו תיארו אותו באופן מפלצתי ומרושע. את ההיסטוריה הציבורית ליבו עיתונים מקומיים שהפכו את ליאו פרנק לשעיר לעזאזל עבור כל התסכולים של מדינת ג'ורג'יה מאז הובסה זו במלחמת האזרחים. באווירה שכזו לא היה לפרנק שום סיכוי.

בניו יורק התארגנה הקהילה היהודית כדי להיחלץ לעזרתו. התפרסמו מודעות בתשלום שהצביעו על עיוות הדין המשווע שנעשה לפרנק, אבל אלה לא יוכלו לשנות את האווירה הרעילה ששררה בבית המשפט.

ב־26 באוגוסט 1913, זימן השופט את נציגי ההגנה והתביעה ואמר להם כי הוא חושש ממה שיקרה אם חבר המושבעים יזכה את פרנק: "אני חושב שכולנו יודעים מה יקרה. לנאשם יעשו לינץ", הזהיר. כשהיו המושבעים מחוץ לאולם בית המשפט הם יכלו לשמוע את הקהל צועק: "זכאי או אשם, אנו נשים יד על היהודי המלוכלך!".

בתום הדיון שנמשך ארבע שעות מצא חבר המושבעים את פרנק אשם במעשה. מחוץ לבניין בית המשפט קיבל המון של למעלה משלושת אלפים אנשים את פסק הדין בתשואות רמות. פרנק חיכה בתא המעצר להחלטה שתינתן שלא בנוכחותו. השופט המליץ לו שלא להגיע לאולם הדיונים מחשש לחייו. כשסיפר לו רופא המשפחה שהמושבעים מצאו אותו אשם, הוא התייפח והתעלף. לעיתונאים שהגיעו אחר כך אמר: "אני חף מפשע, כפי שהייתי שנה לפני כן".

חנינה מפתיעה

כעת החלה סאגה שנמשכה שנתיים בניסיון לערער על פסק הדין. צוות ההגנה של פרנק הציג את החורים והסתירות בעדויות שהביאו להרשעתו - ללא הועיל. התיק התגלגל לפתחן של כל הערכאות והגיע עד לבית המשפט הפדרלי העליון בווינגטון. בכל ערכאה היה מיעוט שסבר כי נעשה עיוות דין חמור בתיק פרנק, וכי היה מן הראוי היה לקיים לו משפט חוזר. אבל עמדת

הרוב גרסה שמבחינת הפרוצדורה המקובלת עמד המשפט בתנאים המ
ינימליים הנחוצים
למשפט תקין.

בעיתונות של ג'ורג'יה הוצגו הערעורים שהגיש פרנק כניסיון לעוות את הדין באמצעות השפעה מבחוץ. "דמה של מרי פגאן רותח", נכתב במאמר מערכת אופייני שכתב תומ ס ווטסון. "אל תניחו לידידים היהודים העשירים של פרנק להציל אותו מהעונש הצודק המגיע לו. אם תושבי ג'ורג'יה ההגונים יחוש שנועשה עיוות דין", הוסיף באזהרה מבשרת רעות, "הם עשויים ליטול את החוק לידיהם".

דומה היה כי אפסו סיכוייו של פרנק להינצל מחבל התליה, אבל לילה לפני מועד ביצוע גזר הדין התרחשה תפנית דרמטית. מושל מדינת ג'ורג'יה, ג'ון סלייטון, החליט לחון אותו ולהמיר את עונש המוות במאסר עולם. זה היה צעד אנטי-פופולארי שסלייטון קיבל חמשה ימים בלבד לפני שסיים את תפקידו. לדבריו, כאדם מוסרי לא הייתה לו ברירה אחרת. לאחר שעבר בעיון על עשרת אלפים העמודים של המשפט והערעורים, ולאחר שביקר בעצמו בזירת הרצח, השתכנע מעבר לכל ספק שנפלו פגמים חמורים במשפטו של פרנק. "אין בסמכותי לזכות את פרנק או לקיים עבורו משפט חוזר", כתב בהחלטתו הדרמטית. "אבל עונש מוות מצריך ודאות מוחלטת שאין אחריה שמץ של ספק. את הודאות הזו לא מצאתי במקרה שלפנינו". ההחלטה עוררה התפרצות זעם אדירה בג'ורג'יה. אספסוף איים להסתער על ביתו של המושל. הוא פוזר רק בהתערבות יחידות המשמר הלאומי. על אף שהיה מושל פופולארי עזבו סלייטון ואשתו את המדינה ביום המחרת ולא שבו אלא בחלוף חודשים רבים. מחשש פן יבולע לו הוחלט להעביר את פרנק מהכלא במריאטה לכלא אחר במדג'וויל, מרחק 240 ק"מ משם. זה לא עזר. בהשפעת ההסתה הבלתי פוסקת ניסה אסיר בבית הכלא להתנקש בחייו של פרנק. לא רק שהתוקף לא חשש מעונש; הוא היה סבור שאם יצליח להמית את פרנק יוכר כגיבור והלחץ הציבורי יביא לשחרורו מהכלא.

בינתיים החליטו קבוצת נכבדים - ביניהם מושל לשעבר של מדינת ג'ורג'יה, ראש עיר, יו"ר בית הנבחרים של המדינה, עורכי דין וקציני משטרה בדימוס - לקחת את החוק ליד יים. הם לא הסתירו את כוונותיהם וערכו את כל ההכנות בצורה גלויה. הם ידעו כי באווירה המורעלת השוררת איש לא יזהיר את השלטונות מפני הכוונה לחטוף את פרנק. וכך אכן היה. פרנק נלקח מתאו והוצא להורג בלינץ' המוני. בעיתון 'המצפה', בטאון תנועת "המזרחי" בפולין, נכתב על העץ שעליו נתלה פרנק: "את העץ ההוא ביקשו לקנות בממון הרבה, לחלק קיסמים ממנו לכל אחד לזיכרון, אך בעל העץ רוצה שיישאר העץ בשדהו לזיכרון ויצב גדר סביבו להתפאר".

כולם חשו שהם עשו מעשה ראוי שיש להתגאות בו וכי הצדק נעשה.

למארגן הלינץ' תומס ווטסון, המסית הראשי שתבע את דמו של פרנק, בהחלט לא היה על מה להתלונן. כאשר הפרשה החלה, עמדה תפוצת עיתונו על 25,000 גיליונות. בעת הלינץ' בליאו פרנק כבר הספיק להגדיל פי שלוש את מניין קוראיו. אכן, הפרסום בעיתונות - פועל. (תומס ווטסון, כיהן לאחר מכן בסנאט האמריקאי ונבחר לתפקיד מושל מדינה).

האמת נחשפת

חלפו כמעט שבעים שנה לאחר האירועים הללו, ויום אחד החליט אלונזו מן לפתוח את הפה. מן היה באותם הימים נער שליחויות בן 14 שעבד במפעל של ליאו פרנק. הוא העיד כי ראה את ג'ים קונלי נושא את הגופה של מרי פגאן אל המרתף. קונלי איים לפגוע בנער אם יספר על כך לאיש. אלונזו, לאחר שהתייעץ עם הוריו, החליט כי מוטב שלא ידבר על כך לעולם. רק לעת זקנותו העיק עליו מצפונו והוא החליט לחשוף את הסוד.

העובדה שליאו פרנק היה חף מפשע לא הייתה בגדר חדשה מרעשה. עשרות היסטוריונים חקרו את הפרשה והגיעו מזמן לאותה מסקנה. לאיש לא היה ספק שפרנק נפל קרבן לעלילה שהסתייעה בין היתר בעובדת יהדותו.

בתחילת שנות השמונים פנו ארגונים יהודי ים לרשויות בג'ורג'יה ודרשו את זיכויו של פרנק. הבקשה הראשונה נדחתה בנימוק שגם לאחר העדות החדשה של אלונזו חלף יותר מדי זמן מכדי שניתן יהיה לפתוח את התיק מחדש. "הלינץ' השני בליאו פרנק", זעקו הכותרות.

רק בתשמ"ו הוכר רשמית העוול שנעשה, לפחות באופן חלקי. ועדת הערעורים העניקה חנינה לפרנק, אך הקפידה להדגיש כי אינה נוקטת עמדה ביחס לשאלת חפותו. זה לא היה ההישג שהארגונים היהודיים קיוו לו, אבל בנסיבות הקיימות היה עליהם להסתפק בכך.

ביום השנה התשעים להקמת הליגה למניעת השמצה הוצבה לוחית זיכרון קטנה בכניסה לבית העלמין 'כרמלי' בניו יורק: "משפטו של ליאו פרנק הונע על ידי האנטישמיות הנפוצה באותו זמן. למרות חפותו נחטף פרנק מכלאו ונרצח בלינץ'. נזכור את פרנק ונקדיש את עצמנו להבטחת עתיד שבו לא יהיו עוד קרבנות עוול".

שאלות

א. לפניכם משפטים. בחרו מביניהם את אלה המתארים את היחס בין הטקסטים.

- 1) בשני הטקסטים מתואר מקרה דומה, אך סיום שונה;
- 2) בשני הטקסטים הרקע הוא משטר טוטליטרי;
- 3) בשני הטקסטים העיתונות השפיעה על דעת הקהל;
- 4) בשני הטקסטים דעת הקהל השפיעה על הכרעת הדין;
- 5) בשני הטקסטים יהדות העולם הצליחה להביא לסיום חיובי;
- 6) המקרה בטקסט א שימש עילה למקרה בטקסט ב.

ב. נסחו תבחינים למציאת נקודות דמיון בין שני אירועי האנטישמיות.

ג. נסחו תבחינים למציאת הבדלים בין שני אירועי האנטישמיות.

ד. על פי התבחינים שניסחתם ערכו טבלה, ובה ציינו בהכללה את נקודות הדמיון והשוני בין שני האירועים.

		טקסטים תבחינים	
			נקודות דמיון
			הבדלים

ה. מטלת סקירה

כיתתכם מתנדבת בארגון הנאבק באנטישמיות. התבקשתם להכין עבור הארגון סקירה ובה מאפיינים, גילויים וגורמים של התפתחויות אנטישמיות במאות האחרונות. בכתבתכם הישענו על שני הטקסטים. הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

טיוטה

[illegible]
